

вищення рівня обслуговування та вдосконалення логістики, — загрожує українським онлайн-проектам безповоротною втратою як існуючих, так і потенційних клієнтів.

Висновки з проведеного дослідження. Нові розробки в області Інтернет-технологій корінним чином змінили способи, в яких здійснюється процес продажу товару, збільшення потужності та зниження витрат на комп'ютерну техніку зробили спосіб передачі та зберігання інформації більш доступнішим та швидкісним. Програма Skymol Communicator являється яскравим прикладом якісної взаємодії всіх учасників процесу персонального продажу. Із-за своєї невибагливості вона може бути успішно використана і в українському Інтернет-середовищі.

Література

1. <http://b2blogger.com/>
2. <http://www.knowthis.com/>
3. <http://www.skymolcorp.com/>
4. *Алдер Г.* Маркетинг будущего: диалог сознаний. — М.: ФАИР-ПРЕСС, 2003. — 448 с.
5. *Плескач В. П., Затонацька Т. Г.* Електронна комерція: Підручник. — К.: Знання, 2007. — 535 с.
6. *Грехов А. М.* Е-комерція: Навч. посіб. — К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. — 214 с.
7. *Еремін В. Н.* Маркетинг основы и маркетинг информации. — М.: Кнорус, 2006. — 656 с.
8. *Инькова Н. А.* Современные интернет-технологии в коммерческом бизнесе: учеб. пособие. — М.: Омега-Л, 2007. — 188 с.

Статтю подано до редакції 17.05.11 р.

УДК 339.138:621

О. В. Дуріхіна, інженер-програміст,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

МАРКЕТИНГОВИЙ АНАЛІЗ РИНКУ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто сучасний стан, проблеми та перспективи подальшого розвитку машинобудівної галузі України. Виявлено позитивні та негативні тенденції розвитку галузі.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрено современное состояние, проблемы и перспективы дальнейшего развития машиностроительной отрасли Украины. А также определены позитивные и негативные тенденции развития отрасли.

ANNOTATION. The aim of the article is to study the present position, problems and progress prospective of the Ukrainian mechanical engineering industry. And also found out positive and negative trends in progress of industry.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Машинобудування, машинобудівне підприємство, ринок, промислові підприємства, конкурентоспроможність, кризовий стан підприємства.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА. Машиностроение, машиностроительное предприятие, рынок, промышленные предприятия, конкурентоспособность, кризисное состояние предприятия.

KEYWORDS. Machine-building, machine-building enterprise, market, industrial enterprises, competitiveness, the crisis state of enterprise.

Актуальність теми. Машинобудування є однією з найбільш пріоритетних та важливих галузей економіки України. Проте за останні кілька років галузь опинилась у кризовому стані. Неefективні маркетингові стратегії, недостатнє фінансування з боку держави та відсутність інновацій у галузі гальмують розвиток підприємств. Це призводить до спаду обсягів виробництва, зниженням прибутків підприємств галузі, зношення обладнання, до неспроможності продукції конкурувати на зовнішньому ринку.

Машинобудівні підприємства потребують формування та створення ефективної системи управління соціально-економічним розвитком підприємств, упровадження новітніх технологій та ефективних маркетингових стратегій. Держава, в свою чергу, має підтримувати цей розвиток та сприяти інтегруванню у світове виробництво та вихід на міжнародні ринки. І не зважаючи на те, що українські машинобудівні підприємства виробляють якісну продукцію, через те, що маркетингові відділи працюють неефективно, дуже важко вивести на зовнішній ринок.

Виклад основного матеріалу. Машинобудування — це міжгалузевий комплекс України, що об'єднує систему науково-дослідних, конструкторсько-технологічних організацій, підприємств, продукція яких (устаткування, прилади, машини, механізми, апарати, послуги) має загальноекономічне призначення,

виробничу та експлуатаційну спільність. Машинобудування є важливою галуззю промисловості розвинутих країн світу. Рівень розвитку машинобудування в будь-якій країні є одним з основних показників економічного та промислового розвитку країни.

Машинобудування характеризується складною структурою та великою кількістю галузей. Провідне місце в машинобудівному комплексі України посідають сільськогосподарське машинобудування, автомобілебудування, електротехніка, важке та тракторне машинобудування. Розвинене також приладобудування: виробництво засобів автоматизації та управління, верстатобудівна та інструментальна галузі промисловості, які відносяться до галузі високих технологій. Розміщення сучасних машинобудівних підприємств України залежить від техніко-економічної специфіки виробництва. В останні роки у великих містах розміщується все менше великих промислових підприємств. Деякі з них переносять за межі великого міста.

Важке машинобудування Україні було справжньої гордістю усього СРСР ще 20—25 років тому. Воно успішно забезпечувало устаткуванням майже всю країну. В УРСР машинобудуванням було провідною галуззю промисловості та виробництва. Проте розпад СРСР дуже сильно позначився на усіх підприємствах галузі, які опинилися на межі виживання. Обсяги виробництва дуже швидко знизились, багато підприємств стали банкрутами. Відбувся розпад єдиного машинобудівного комплексу колишнього Радянського Союзу.

Багатогалузевий машинобудівний комплекс — потужний сектор промисловості України, який об'єднує 11 267 підприємств, з яких 146 — великих, 1834 — середніх та 9287 — малих з виробництва різноманітних машин та устаткування, приладів, апаратури, різних видів транспортних засобів тощо. Частка галузі в загальному обсязі промисловості становить 13,4 %. У машинобудуванні зосереджено більше ніж 15 % вартості основних засобів, майже 6 % оборотних активів вітчизняної промисловості та понад 22 % кількості найманих працівників.

За роки трансформації української економіки машинобудування зазнало тривалої руйнівної кризи та великих структурних деформацій. Цей процес супроводжувався значними втратами виробничого та кадрового потенціалу та зниженням в інноваційно-інвестиційній діяльності.

До фінансової кризи, протягом 2001—2005-х років у машинобудуванні стались досить позитивні зміни. Щорічні темпи виробництва продукції значно випереджали темпи виробництва продукції в цілому. Виробництво машинобудівної продукції збільшилося у 2,46 раз при середньорічному темпі приросту 19,75 %. Зросла частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції. Поглиблення загальнодержавної кризи, похибки в системі ціноутворення особливо гостро позначились на цій галузі. У 1998 р. (у % до 1990 р.) вагонів вироблялось 10 %, екскаваторів і бульдозерів — 2,6 %, тепловозів — 0,5 %, комбайнів: зернозбиральних — 1,4 %, кукурудзозбиральних — 0,2 %, бурякозбиральних — 1 %. [5].

Підвищення конкурентоспроможності національної економіки відіграє роль одного з ключових факторів у розвитку машинобудівної галузі. На жаль, сьогодні машинобудування України значно відстає за рівнем розвитку від інших країн. Хоча в останні роки впроваджуються нові технології виробництва та використовується досвід інших країн, цього недостатньо для того, щоб машинобудування України зайняло чітку та стійку конкурентну позицію на європейському та світовому ринках. Маркетинг на більшості підприємств галузі неефективний, або взагалі відсутній. Держава не вкладає достатньо коштів для реклами та просування продукції вітчизняних виробників. Хоча за якістю багато в чому продукція вітчизняних машинобудівних підприємств не поступається закордонним, а іноді навіть випереджає їх, відсутність ефективного маркетингового плану та стратегій у свою чергу гальмують вихід продукції на зовнішні ринки.

За останні кілька років частка машинобудівної галузі від загального обсягу промисловості України була досить значною. Проте, темпи зростання випуску продукції знизились в основних галузях промисловості.

За даними табл. 1. можна зробити висновок, що в 2007 р. галузь машинобудування збільшила обсяги виробництва більш ніж у два рази. Але вже в 2009 р. відбулося падіння обсягів виробництва. Головною причиною такого різкого падіння обсягів виробленої продукції машинобудівної галузі була світова фінансова криза. Вона позначилась на всій промисловості України і на машинобудуванні в тому числі.

Таблиця 1

**ДИНАМІКА ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА
ОСНОВНИХ ГАЛУЗЕЙ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ
за 2006—2009 рр. (%)**

Галузь промисловості	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Машинобудування	11,8	28,6	8,6	-51,7
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	8,9	8,3	-10,6	-39,1
Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	6,7	3,2	2	-11
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	10	10	-0,9	-8,1

*Складено автором згідно даних сайту <http://ukrstat.gov.ua>

До настання кризи галузь машинобудування України була лідером зростання серед усіх інших галузей промисловості. Етапи розвитку та спаду машинобудування України можна прослідкувати в табл. 2.

Таблиця 2

**ЕТАПИ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ
з 1980-го по 2010-й роки.**

Період	Стан економіки на даний період	Використані стратегії	Характеристика періоду
1980—1990 рр.	Кінець розвитку радянської планової економіки	Стратегія модернізації впровадження промислових машин	Перебудова інвестиційної структурної політики, технічне переозброєння підприємств
1991—2000 рр.	Становлення ринкової економіки	Стратегія виживання	Важкий етап становлення ринкової економіки, початок розвитку сировинної бази та робочої сили, розвиток базових галузей
2001—2010 рр.	Становлення національної економіки. Вихід на світові ринки, вступ у СОТ	Стратегія адаптації	Бурхливий розвиток інновацій в галузі, економія ресурсів та екологічність галузі

Закінчення табл. 2

Період	Стан економіки на даний період	Використані стратегії	Характеристика періоду
2011—2020 рр.	Необхідність розвитку внутрішньої економіки	Стратегія зміни технологічного складу та впровадження нових технологій	Інновації в технологіях машинобудівної галузі, збільшення експорту виробленої продукції, зміцнення конкурентних позицій на закордонному ринку

*Складено автором

Якщо порівняти стан та розвиток машинобудівної галузі України за 2002—2009 роки, можна побачити, що в 2006 році збільшився загальний обсяг виробництва майже в 2 рази. Саме в 2006 році зростає обсяг експорту в 2,7 рази та продуктивність праці — в 2,3 рази. В період 2002—2006 років обсяг реалізації продукції збільшився майже втричі — на 42 млн грн. Проте збільшення обсягу реалізації продукції на показники ефективності машинобудівної галузі практично не впливає. Рівень рентабельності машинобудівних підприємств становив 1,5—3,4 %.

У 2009 році обсяг реалізованої продукції машинобудування значно знизився, і за січень цього ж року становив 3709,3 млн грн, що на 52,3 % менше, ніж за січень 2008 року. В тому числі виробництво машин та устаткування — на 31,4 %, електричного, електронного та оптичного устаткування — на 19 %, транспортних засобів — на 68,5 % [6].

Таблиця 3

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДУВАННЯ В ПЕРІОД
з 2002 по 2009 рр.**

	2002 р. — 2007 р.	2008 р. — 2009 р.
Важке машинобудування	Значні темпи зростання виробництва	Різке скорочення темпів виробництва
Транспортне машинобудування	Значні темпи зростання виробництва	Зменшення виробництва
Машинобудування для легкої та харчової промисловості	Повільне зростання машинобудування галузі	Зменшення виробництва
Виробництво електротехнічної продукції	Дуже повільне зростання та зменшення виробництва деяких видів продукції	Зменшення виробництва деяких видів продукції

Закінчення табл. 3

	2002 р. — 2007 р.	2008 р.— 2009 р.
Виробництво побутових машин, обладнання, приладів	Зростання галузі виготовлення побутової техніки	Зменшення виробництва
Хімічне та нафтохімічне машинобудування	Зростання темпів виробництва	Спад темпів виробництва
Сільськогосподарське машинобудування	Нестабільність та коливання темпів виробництва продукції	Зменшення темпів виробництва
Приладобудування та верстатобудування	Спад виробництва	Значний спад виробництва

*Складено автором

Від частки машинобудівної продукції в експортному секторі залежить, багато в чому, статус країни, її місце в міжнародних економічних інтеграційних процесах. Особливо велику роль відіграє машинобудування України в економічній інтеграції держав колишнього СРСР. Так, у 1990 р. Україна виготовляла 95—100 % роторних екскаваторів, вугільних, кукурудзо- та бурякозбиральних комбайнів, 40 % доменного та сталеплавильного устаткування, майже 50 % силових трансформаторів та 30 % екскаваторів тощо. У структурі експорту 1995 р., коли обсяги продукції цієї галузі знизились майже на 50 % порівняно з 1990 р., машинобудування та металообробка все ж займали значне місце (на них припадало 13 % експорту).

Згідно даних рис. 1 можна зробити висновок, що питома вага імпорту та експорту продукції машинобудівної галузі коливається в межах 15—25 % у загальному обсязі зовнішнього товарообігу. Причому імпорт виробленої продукції переважає над експортом.

Завдяки підтримці в останні роки з боку уряду на вітчизняних авіабудівних підприємствах ситуація після кризи значно покращилась. Кабінет Міністрів виділив фінансову підтримку Харківському державному авіаційному виробничому підприємству, «410-му заводу авіації» та Київському авіаційному заводу «Авіант» 3,46 млрд грн.

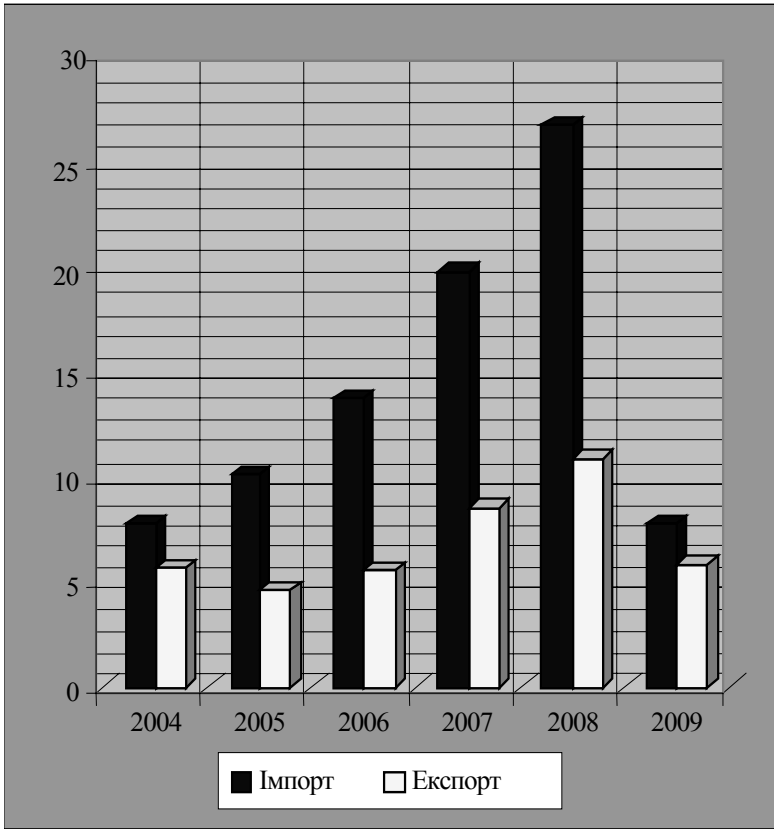

Рис. 1. Рівень експорту та імпорту продукції машинобудівної галузі за 2004—2009 роки

*Складено автором згідно даних «Рейтинг ТОП-100»

Згідно даних табл. 4 видно, що доходи більшості найбільш потужних машинобудівних підприємств країни в період з 2001 по 2008 роки дуже швидко зростали в кілька разів, проте світова фінансова криза спричинила негативні наслідки в економіці країни. Тому дохід підприємств різко знизився.

Розвиток галузі має також орієнтуватися на світовий ринок та тенденції розвитку машинобудування в інших країнах. Світова фінансова криза істотно вплинула на розвиток та стан машинобудів-

ної галузі всіх країн. Проте, найбільші виробники багатьох країн зуміли вийти з кризового стану та налагодити виробництво.

Таблиця 4

Чистий дохід (млн грн)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 (6 міс.)
Крюківський вагонобудівний завод	146,2	342,1	880,5	1328,5	1395,8	1138,1	2064,7	3252,5	438,8
Маріупольський завод важкого машинобудування	310,0	770,7	1308,9	1831,3	2233,3	2534,8	2584,3	3217,3	618,8
Новокраматорський машинобудівний завод	7068,3	650,9	698,5	1017,0	1433,2	1607,3	2197,7	2728,8	1112,9
Мотор Січ	722,6	936,3	1155,4	1083,1	1090,4	1237,5	1749,7	2047,3	1270,2
Норд	343,5	360,7	572,3	679,0	1001,1	1118,9	1308,8	1024,4	338,0

*Складено автором за даними «Рейтинг ТОП-100»

Основними постачальниками та виробниками продукції машинобудування є Західна Європа, США та Японія. У високорозвинутих промислових країнах частка машинобудування становить не менше ніж $1/3$ — $2/5$ від всієї виробленої продукції промисловості. Темпи та частка виробництва галузі виявляє лідерів серед розвинутих країн.

Найбільш розвинена галузь машинобудування в Японії, США, Франції, Великобританії та Німеччині. Саме ці країни формують світовий ринок і вони повністю забезпечують себе продукції галузі.

Решта країн не здатні повністю забезпечити себе машинобудівної продукцією, тому вони залежні від імпорту та від зовнішнього ринку.

Існує низка країн, серед яких Швейцарія, Швеція та Канада, які орієнтуються не на внутрішній, а на світовий зовнішній ринок. Вони спеціалізуються на випуску продукції невеликими партиями.

Країни, що розвиваються, за рівнем вироблення продукції машинобудування близькі до розвинутих. У цих країнах розвиток

галузі залежить від дешевої робочої сили та іноземного капіталу. До них належать Сінгапур, Південна Корея та ін.

Існує група країн, у яких створені гарні перспективи для зростання галузі машинобудування, проте вони контролюються іноземним капіталом. Це Бразилія, Мексика, Індія, Аргентина та ряд інших країн.

У найменш розвинутих країнах машинобудування представлене лише збиральними та ремонтними підприємствами.

Для розвитку та покращення стану галузі машинобудування України має орієнтуватися на досвід інших країн та використовувати ефективні методи та маркетингові підходи.

Проблеми та перспективи розвитку машинобудування безпосередньо пов'язані зі стратегією економічного розвитку країни. Перш за все, це підвищення ефективності самого машинобудування шляхом:

- структурної перебудови галузі зі збільшенням наукоємних виробництв;

- створення сучасного технологічного оснащення для всіх галузей машинобудівного комплексу з метою зниження енерго-, ресурсо- та працездатності виробництва і підвищення конкурентоспроможності його продукції;

- орієнтації продукції на потреби внутрішнього ринку та можливості входження в світовий ринок;

- екологізації виробництва, що передбачає випуск ресурсозберігаючих та природо-охоронних видів техніки [5].

На сьогодні перед галуззю машинобудування постає багато проблем, що потребують вирішення. Серед них такі: необхідність розвитку економічних зв'язків з іншими країнами, якість виробів, технічна відсталість галузі та застаріле обладнання, неефективне управління машинобудівними підприємствами, втрата ринків збуту. Сьогодні більшість підприємств машинобудівної галузі перебуває у стані реформування та відродження.

Інноваційна діяльність та розвиток галузі є основою та запорукою зростання національної економіки в період технологічних змін та трансформації економіки, особливо в умовах фінансової кризи будь-якої країни. Відірваність наукового потенціалу країни від виробничої сфери, дуже низька зацікавленість бізнесу у застосуванні інновацій, недостатність фінансування підприємств з боку держави гальмують упровадження інновацій на сучасних машинобудівних підприємствах.

Міністерство промислової політики України очікує на зростання прибутків машинобудування на 3—5 % на рік у 2011-му році. На сьогодні вагоме місце у машинобудівній галузі посідає залізничне машинобудування. Частка поставок продукції на експорт перевищує 65 %. Також досить активно виконуються програми щодо модернізації національного виробництва, впровадження енергозбереження та зміцнення конкурентних позицій вітчизняного виробника. Наприклад, ВАТ «Турбоатом» проводить роботу з модернізації ливарного виробництва сучасним високотехнологічним устаткуванням. Серед основних успіхів галузі — співпраця з іноземними компаніями. Так, ВАТ «Сумське НВО ім. Фрунзе» та ВАТ «Сумський завод «Насосенергомаш» завершили виготовлення та провели успішне випробування насосних агрегатів кількох типів та відвантажили для оснащення Калінінської атомної електростанції (Росія).

Основні завдання машинобудівної галузі на сучасному етапі:

- забезпечення промислових підприємств сучасним обладнанням та мачинами;
- підвищення якості та конкурентоспроможності промислових товарів, збільшення експорту продукції на зовнішній ринок;
- перехід виробництва на високий рівень виробництва;
- упровадження інноваційних технологій;
- перехід до автоматизованого виробництва та випуск масових товарів.

Висновок. Ефективна та продуктивна діяльність машинобудівних підприємств у кризовому стані залежить від здатності підприємства реагувати на зміни в економіці країни та своєчасно пристосовуватись до цих змін. Проте, держава також має підтримувати функціонування підприємств галузі. Незважаючи на те, що сучасне промислове виробництво має високий потенціал, сучасний стан машинобудування України незадовільний. Потрібно вкладати кошти не тільки на розвиток виробництва та оснащення підприємств високоякісним сучасним обладнанням, а й упроваджувати ефективні сучасні маркетингові стратегії на підприємствах галузі.

Через загальний нестабільний стан економіки України та відсутність фінансування з боку держави, промислові підприємства на можуть функціонувати на достатньому рівні та виготовляти продукцію, яка б забезпечувала достатньої кількості товарів не тільки внутрішній ринок, а була конкурентоспроможною для ви-

ходу на зовнішні ринки. Вихід продукції на закордонні ринки зміцнить економіку та дасть змогу отримати високі прибутки для підприємств галузі та всієї економіки країни. В зв'язку з неефективним розподілом державних коштів недостатньо коштів вкладеться в інноваційний розвиток промисловості України. Всі ці чинники безпосередньо впливають та розвиток всієї економіки держави в цілому, і на машинобудівну галузь зокрема.

Література

1. Данилишин Б. Машинобудування відновлює свої позиції // Урядовий кур'єр. — 2009. — № 194 — С. 4.
2. Державний комітет статистики України: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Економічна криза в Україні: наслідки та ефективність антикризової політики [Електронний ресурс] / О. Пасхавер, Л. Верховодова, К. Агеева, Д. Згортюк // Інформаційний бюлетень Центру економічного розвитку — 2009. Електронна адреса: <http://www. http://c-e-d.info/img/pdf/InformBul.pdf>
4. Єфименко Н. А. Регіональні особливості розміщення продуктивних сил машинобудування як виду економічної діяльності та їх відтворювальні аспекти / Н. А. Єфименко // Регіональна економіка. — 2007. — № 2. — С. 71—77.
5. Тарангул Л. Л., Горленко І. О., Євтушенко Г. І. Розміщення продуктивних сил / Посібник. — К., 2000. — 264 с.
6. Шагуров О. О. Стан і тенденції розвитку машинобудування в Україні // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 3. — С. 57 — 63.

Статтю подано до редакції 16.05.11 р.

УДК 339.138:791.43

М. П. Мазяр, доцент кафедри кінознавства,
Київський національний університету театру, кіно і телебачення
ім. І. К. Карпенка-Карого

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У КІНОБІЗНЕСІ

АНОТАЦІЯ. Стаття присвячена визначенню специфічних особливостей застосування маркетингу в кінобізнесі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: кінематографія, кінобізнес, маркетинг, фільм, глядач.